

John R. Searle

ŠTA JE INSTITUCIJA?¹

WHAT IS AN INSTITUTION?²

1. Ekonomija i institucije

Kad sam bio dodiplomac u Oxfordu, učili smo ekonomiju gotovo kao da je riječ o prirodnoj znanosti. Predmet ekonomije može se razlikovati od fizike, ali samo na način na koji se predmet hemije ili biologije razlikuje od fizike. Stvarni rezultati su nam predstavljeni kao da su znanstvene teorije. Dakle, kada smo učili da je ušteda jednaka ulaganju, onda se to učilo istim tonom glasa kao što neko uči da je snaga jednaka masa puta ubrzanje. I naučili smo da racionalni poduzetnici prodaju tamo gdje dodatni trošak odgovara dodatnom prihodu na način na koji smo nekoć naučili da se tijela privlače na način koji je izravno proporcionalan proizvodu svoje mase i obrnuto: proporcionalan kvadratu udaljenosti između njih. Ni u jednom trenutku nikada nije bilo sugerirano da je stvarnost opisana ekonomskom teorijom ovisna o ljudskim uvjerenjima i drugim mentalnim stanjima na način koji je bio potpuno drugačiji od stvarnosti koja je opisana u fizici ili hemiji.

Prije nekoliko godina, kad sam objavio *The Construction of Social Reality*, bio sam svjestan da ona ima implikacije za ontologiju ekonomije, ali nisam bio svjestan da je već došlo do važnog oživljavanja tradicije institucionalne ekonomije. Bilo bi blago rečeno da pozdravljam ovaj interes za institucije; ja

¹ Ovaj je članak objavljen na konferenciji o institucionalnoj ekonomiji na Sveučilištu u Hertfordshireu 2004. godine. Zahvaljujem sudionicima na korisnim komentarima i posebno zahvaljujem Geoffreyju Hodgsonu i Tonyju Lawsonu. Želim zahvaliti dvojici anonimnih recenzenata za JOIE i Dagmar Searle za njezinu pomoć.

Članak je ovdje preveden prema: What is an Institution? Journal of Institutional Economics (2005), 1: 1, 1–22 Printed in the United Kingdom, The JOIE Foundation, 2005. (prim. prev.).

² This article was presented at an institutional economics conference held at the University of Hertfordshire in 2004. I would like to express my gratitude to participants for helpful comments and especially I would like to thank Geoffrey Hodgson and Tony Lawson. Therefore I would like to thank the two anonymous reviewers for JOIE and Dagmar Searle for her help.

Article translated here: What is an Institution? Journal of Institutional Economics (2005), 1: 1, 1-22 Printed in the United Kingdom. The JOIE Foundation, 2005. (Interpreter's note)

ga oduševljeno podupirem. Ali mislim da u institucionalnoj literaturi postoji još uvijek nejasnost o tome šta je tačno institucija. Šta je ontologija, način postojanja, institucionalne stvarnosti? Ovaj članak pokušava dati doprinos ovoj raspravi.

Ekonomija kao predmet, za razliku od fizike ili hemije, uglavnom se bavi institucionalnim činjenicama. Činjenice o novcu i kamatnim stopama, razmjeni i zaposlenosti, korporacijama i platnoj bilanci čine srž predmeta ekonomije. Kada je Lionel Robbins (1935) u klasičnom radu govorio da je „ekonomija studij o raspodjeli deficitarnih roba“, uzimao je kao datost ogromnu nevidljivu institucionalnu ontologiju. Dva psa koji se bore oko kosti ili dva školarca koji se bore za loptu također se bave „raspodjelom deficitarnih roba“, ali nisu središnji predmet ekonomije. Za ekonomiju način postojanja „roba“ i mehanizmi „raspodjele“ su institucionalni. S obzirom na središnjost institucionalnih pojava, nekako je iznenađujuće da institucionalna ekonomija nije uvijek bila u središtu glavnog toka ekonomije.

Moglo bi se pomisliti da je na pitanje koje postavlja naslov ovog članka davno bilo odgovoreno ne samo sa strane ekonomista već i ogromnog broja društvenih teoretičara koji su se bavili ontologijom društva. Ne mislim samo na takve glavne predstavnike kao što su Max Weber, Emil Durkheim, Georg Simmel i Alfred Schütz nego na cijelu zapadnu tradiciju raspravljanja o političkim i društvenim institucijama koje sežu unazad do Aristotelove *Politike*, ako ne i dalje. Pomislili biste da bi do sada mogla postojati vrlo dobro definirana i razrađena teorija institucija. Jedan od razloga neadekvatnosti tradicije je da autori koji se protežu natrag sve do Aristotela imaju tendenciju da uzimaju jezik kao datost. Oni pretpostavljaju jezik, a zatim pitaju kako su moguće ljudske institucije i kakva je njihova priroda i funkcija. Ali, naravno, ako pretpostavljate jezik, već ste pretpostavili institucije. Zapanjujuća je, naprimjer, činjenica o teoretičarima društvenog ugovora da uzimaju kao datost da ljudi govore jezik i onda pitaju kako bi ti ljudi mogli stvoriti društveni ugovor. No, implicitno je u teoriji govornih činova da, ako imate zajednicu ljudi koji razgovaraju jedni s drugima, vrše govorne čino ve, onda već imate društveni ugovor. Klasični teoretičari, ukratko, imaju smjer analize naopačke. Umjesto da pretpostavljamo jezik i onda analiziramo institucije, moramo analizirati ulogu jezika u konstituciji institucija. U ovom ću članku pokušati poduzeti prve korake prema ovom cilju. To je nastavak argumenta koji sam započeo u drugim djelima, posebno u *The Construction of Social Reality*, ali ću uplesti i moju knjigu *Rationality in Action*, kao i nekoliko članaka.

U dvadesetom stoljeću filozofi su naučili da budu vrlo oprezni u postavljanju pitanja u obliku: „Šta je...?“ naprimjer: „Šta je istina?“, „Šta je broj?“, „Šta je pravda?“. Pouke dvadesetog stoljeća (iako se te lekcije ubrzano zaboravljaju u dvadeset i prvom stoljeću) sugeriraju da je najbolji pristup takvim problemima da im se prikrade izokola. Ne pitajte: „Šta je istina?“, nego pitajte: „Pod kojim uvjetima možemo reći da je jedan iskaz istinit?“. Nemojte pitati: „Šta je broj?“, već pitajte: „Kako funkcioniraju numerički izrazi u stvarnoj matematičkoj praksi?“ Predlažem usvajanje ove metode u rješavanju pitanja: „Šta je institucija?“ Umjesto da se odmah izade i kaže na početku: „Institucija je...“, predlažem da počnemo tvrdnjama koje izvještavaju o institucionalnim činjenicama. Ako bismo mogli analizirati prirodu institucionalnih činjenica i kako se razlikuju od drugih vrsta činjenica, onda mi se čini da bismo bili na dobrom putu da odgovorimo na naše pitanje: „Šta je institucija?“

U nekom intuitivno prirodnom smislu, činjenica da sam američki državljanin, činjenica da je komad papira u mojoj ruci novčanica od 20 dolara i činjenica da posjedujem dionice u AT&T-u, sve su to institucionalne činjenice. To su institucionalne činjenice u smislu da mogu postojati samo s obzirom na određene ljudske institucije. Takve se činjenice razlikuju od činjenice, naprimjer, da na nivou mora težim 160 funti ili da je Zemlja 93 miliona kilometara udaljena od Sunca ili da atomi vodika imaju jedan elektron. Naravno, kako bismo *tvrdili* činjenicu da je Zemlja 93 miliona milja udaljena od Sunca, potrebna nam je institucija jezika, uključujući konvenciju mjerenja udaljenosti u miljama, ali moramo razlikovati *tvrdnju* ove činjenice (koja je institucionalna) od *činjenice koja se tvrdi* (koja nije institucionalna). Sada, šta je to u vezi s institucionalnim činjenicama što ih čini *institucionalnim* i kakvu vrstu stvari one zahtijevaju da budu vrste činjenica koje one jesu?

2. Nezavisnost od posmatrača, zavisnost od posmatrača i razlika objektivno – subjektivno

Želim započeti istraživanje pravljenjem određenih opštenitih razlika. Prvo, bitno je razlikovati ona svojstva svijeta koja su potpuno nezavisna od ljudskih osjećanja i mentalnih stanja, svojstva nezavisna od posmatrača i onih svojstava svijeta koja postoje samo u odnosu na ljudska mentalna stanja. Svojstva svijeta nezavisna od posmatrača uključuju silu, masu, gravitacijsko privlačenje, fotosintezu, hemijsku vezu i tektonske ploče. Svojstva svijeta zavisna od posmatrača uključuju novac, vladu, imovinu, brak, društvene klubove i predsjedničke izbore. Važno je vidjeti da jedan i

isti entitet može imati oboje, svojstva nezavisna od posmatrača i svojstva koja zavise od posmatrača, gdje svojstva zavisna od posmatrača zavise od mentalnih stanja uključenih ljudi. Naprimjer, skup kretnji jedne grupe ljudi konstituira nogometnu utakmicu ne samo zbog fizičkih putanja tijela koja su uključena u nju već i zbog mentalnih stanja, namjera i tako dalje učesnika i skupa pravila unutar kojeg djeluju. Nogometne igre su zavisne od posmatrača; putanje ljudskih tijela su nezavisne od posmatrača. Nadam se da je očigledno da je većina fenomena o kojima raspravljamo u ekonomiji, kao što su novac, finansijske institucije, korporacije, poslovne transakcije i javna ponuda zaliha, zavisna od posmatrača. Može se reći da se prirodne znanosti opštenito bave fenomenima nezavisnim od posmatrača, a društvene znanosti fenomenima zavisnim od posmatrača.

Jedan grub test za to da li je fenomen nezavisan od posmatrača ili je zavisan od posmatrača jeste: da li bi taj fenomen mogao postojati ako nikada ne bi postojalo svjesno ljudsko biće s bilo kojim intencionalnim stanjima? Na ovom testu tektonske ploče, gravitacijska atrakcija i solarni sistem su nezavisni od posmatrača, a novac, imovina i vlada zavisni su od posmatrača. Test je samo grub i jednostavan, jer, naravno, svijest i intencionalnost koji služe stvaranju fenomena zavisnih od posmatrača sami su fenomeni nezavisni od posmatrača. Naprimjer, činjenica da određeni objekt novac je zavisna od posmatrača; novac je stvoren kao takav prema mentalnim stanjima posmatrača i učesnika u instituciji novca. Ali ti stavovi nisu sami zavisni od posmatrača; oni su nezavisni posmatrači. Mislim da je ovo ispred mene novčanica od 20 dolara, a ako neko drugi misli da ja to ne mislim, on ili ona jednostavno griješi. Moje mentalno stanje je nezavisno od posmatrača, ali stvarnost koju stvara veći broj ljudi koji poput mene imaju takva mentalna stanja zavisi od tih mentalnih stanja i stoga zavisi od posmatrača. U istraživanju institucionalne stvarnosti mi istražujemo fenomene koji zavise od posmatrača.

Druga razlika koja nam je potrebna je razlika između različitih vrsta objektivnosti i subjektivnosti. Dio naše zagonetke je da se objasni kako stvaramo, od subjektivnih mentalnih stanja kao što su uvjerenja i namjere, stvarnost korporacija, novca i ekonomskih transakcija, o kojima možemo objektivno dati istinite tvrdnje. No, postoji neka dvosmislenost u razlici objektivno – subjektivno. Budući da pojmovi objektivnost i subjektivnost imaju veliku važnost u našoj intelektualnoj kulturi, važno je razjasniti ovu razliku na početku ovog istraživanja. Moramo razlikovati *epistemski* smisao razlike objektivno – subjektivno od *ontološkog* smisla. Tako, naprimjer, ako kažem: „Van Gogh je umro u Francuskoj“, ta tvrdnja može se utvrditi kao istinita ili lažna kao stvar objektivne činjenice. To nije samo stvar nečijega

mišljenja. To je epistemski objektivna tvrdnja. Ali ako kažem: „Van Gogh je bio bolji slikar od Maneta“, onda je to, kako kažu, stvar mišljenja ili prosudbe. Nije riječ o epistemski objektivnoj činjenici, nego je zapravo stvar subjektivnog mišljenja. Epistemski objektivne tvrdnje su one koje se mogu ustanoviti kao istinite ili lažne, nezavisno od osjećanja i mentalnih stanja kreatora i tumača tvrdnje. Tvrdnje koje su subjektivne zavise od osjećanja i mentalnih stanja učesnika u diskursu. Epistemska objektivnost i subjektivnost su svojstva *tvrdnji*. No, pored tog smisla razlike objektivno – subjektivno i na neki način temelj tog razlikovanja jeste jedna ontološka razlika. Neki entiteti postoje samo u mjeri u kojoj su ih iskusili ljudski i životinjski subjekti. Tako, naprimjer, bolovi, škakljanje i svrbež, te ljudski i životinjski mentalni događaji i procesi uglavnom postoje samo u mjeri u kojoj su ih iskusili ljudi ili životinje. Njihov način postojanja zahtijeva da ih iskusi ljudski ili životinjski subjekt. Stoga možemo reći da imaju *subjektivnu* ontologiju. Ali, naravno, većina stvari u svemiru ne zahtijeva da se doživi kako bi postojale. Naprimjer, planine, molekule i tektonske ploče postoje i postojale bi ako nikada nije bilo ljudi ili životinja. Možemo reći da imaju *objektivnu* ontologiju, jer ih ne treba osjećati neki svjesni subjekt kako bi postojali.

Važno je istaknuti da ontološka subjektivnost neke *domene* istraživanja ne isključuje epistemsku objektivnost u *rezultatima* istraživanja. Možemo imati objektivnu znanost o domeni koja je ontološki subjektivna. Bez te mogućnosti ne bi bilo društvenih znanosti. U svjetlu ovih dviju razlika mogli bismo reći da je jedan od načina da postavimo naš problem za ovu raspravu objasniti kako može postojati epistemski objektivna institucionalna stvarnost novca, vlade, imovine i tako dalje s obzirom na to da je ta stvarnost dijelom konstituirana od subjektivnih osjećaja i mentalnih stanja i, dakle, ima subjektivnu ontologiju.

Ovim dvjema razlikama, razlikom između svojstava stvarnosti zavisnih od posmatrača i svojstava stvarnosti nezavisnih od posmatrača i razlikovanjem ontološkog smisla razlike objektivno – subjektivno i epistemskog smisla te razlike, možemo postaviti sadašnju raspravu u veći kontekst suvremenog intelektualnog života. Sada imamo razumno jasnu ideju o tome kako funkcioniра univerzum, pa čak i imamo neke ideje o tome kako funkcioniра na mikrorazini. Imamo prilično dobro objašnjenje bazne atomske i subatomske fizike, mislimo da dobro razumijemo hemijsku vezu, imamo čak prilično dobro utemeljenu znanost o ćelijskoj i molekularnoj biologiji i povećavamo naše razumijevanje evolucijskih procesa. Slika koja se pojavljuje iz tih domena istraživanja je da se svemir sastoji isključivo od entiteta za koje smatramo da ih je prikladno nazvati česticama (iako,

naravno, riječ „čestica“ nije posve ispravna). One postoje u područjima sile i obično se organiziraju u sisteme, gdje su unutarnja struktura i vanjske granice sistema postavljene putem kauzalnih odnosa. Primjeri sistema su molekule vode, galaksije i bebe. Neki od tih sistema sastavljeni su znatnim dijelom od velikih molekula na bazi ugljika i proizvod su evolucije naših sadašnjih biljnih i životinjskih vrsta. Ovdje je naše opšte pitanje i ovdje je njegov utjecaj na društvene znanosti. Kako možemo smjestiti određene koncepcije koje imamo kao svjesne, duhovne, racionalne, sa govornim činom, društvene, političke, ekonomske, etičke, sa posjedovanjem slobodne volje životinje u univerzumu izgrađenom u potpunosti od tih neduhovnih fizičkih fenomena? Možda bismo, naprimjer, na kraju, morali odustati od našeg vjerovanja u slobodnu volju. No, budući da je naše razumijevanje nas samih prilično dobro utemeljeno i prilično dobro potkrijepljeno hiljadama godina ljudskog iskustva, nećemo odustati od bilo kojih njegovih središnjih dijelova bez nekih vrlo moćnih razloga za to. Istraživanje u ovom članku usmjereno je na jedan mali dio tog većeg problema. Kako može postojati društvena i institucionalna stvarnost, uključujući ekonomsku stvarnost, u svemiru koji se sastoji isključivo od fizičkih čestica u poljima sile?

3. Posebna teorija logičke strukture institucionalnih činjenica:

X se računa kao Y u C

Bit ću vrlo kratak u ovom odjeljku, jer će najveći dio biti sažetak materijala koji sam ranije objavio u *The Construction of Social Reality*.

Iako je struktura stvarnih ljudskih društava neizmjereno komplicirana, vjerujem da su temeljni principi prilično jednostavni. Postoje tri primitivna pojma potrebna za objašnjenje društvene i institucionalne stvarnosti. (Postoji četvrti, ono što zovem Pozadinom, u to neću ulaziti ovdje.)

Kolektivna intencionalnost

Prvi pojam koji nam je potreban je kolektivna intencionalnost. Da bih objasnio taj pojam, moram nešto reći o intencionalnosti uopšte. „Intencionalnost“ je riječ koju filozofi koriste kako bi opisali tu osobinu duha kojom je on usmjeren, na ili prema ili za, ili se bavi objektima i stanjima stvari u svijetu. Dakle, u ovom tehničkom smislu se može reći da su vjerovanja, nade, strahovi, želje i emocije uopšte intencionalni. Važno je istaknuti da intencionalnost ne podrazumijeva nikakvu posebnu povezanost s namjeravanjem u običnom smislu u kojem ja večeras namjeravam otići da gledam film. Umjesto toga, intencionalnost je opšti pojam koji ima veze s

usmjerenosti duha. Namjeravanje u običnom smislu je samo poseban slučaj intencionalnosti u ovom tehničkom smislu, skup sa uvjerenjem, željom, nadom, strahom, ljubavlju, mržnjom, ponosom, sramotom, percepcijom, gnušanjem i mnogim drugim.

Sada s obzirom na to da svi mi imamo intencionalna stanja u tom smislu – svi imamo nade, uvjerenja, želje, strahove i tako dalje – moramo raspravljati o ulozi intencionalnosti u ljudskim društvenim skupinama. To je izvanredno svojstvo koje ljudi i mnoge životinjske vrste imaju da mogu sudjelovati u kooperativnom ponašanjem. Očiti primjeri su sviranje u orkestru ili igranje timskih sportova ili jednostavno sudjelovanje u razgovoru. U takvim slučajevima neko djeluje individualno, no nečija individualna akcija – sviranje violine, naprimjer, ili dodavanje lopte drugom igraču – obavlja se kao dio kolektivnog ponašanja. Ponekad postoji čak i kooperativno ponašanje između vrsta, naprimjer, uzmimo jednostavan slučaj kada se moj pas i ja prošetamo zajedno. Kada se bavim kolektivnom akcijom, *ja* radim ono što radim kao dio *našeg* rada onoga što radimo. U svim tim slučajevima subjekt djeluje i radi ono što on ili ona radi, samo kao dio kolektivne akcije. To je iznimno složeno pitanje kako se tačno intencionalnost pojedinca odnosi prema kolektivnoj intencionalnosti u takvim slučajevima, no raspravljao sam o tome negdje drugdje i ovdje neću ulaziti u to (Searle 1990).

Kolektivna intencionalnost pokriva ne samo kolektivne intencije nego i takve druge oblike intencionalnosti kao što su kolektivna uvjerenja i kolektivne želje. Neko može imati uvjerenje koje dijeli s drugim ljudima i može imati želje koje se dijele kolektivno. Ljudi koji surađuju u političkoj kampanji obično žele zajedno da njihov kandidat pobijedi, a u crkvi ljudi, recitirajući Nicene Creed (Nicejsko vjerovanje), izražavaju svoju kolektivnu vjeru.

Kolektivna intencionalnost je temelj svega društva, ljudskog ili životinjskog. Ljudi dijele s mnogim vrstama životinja sposobnost kolektivne intencionalnosti i time sposobnost formiranja društava. Doista, definirat ću društvenu činjenicu kao svaku činjenicu koja uključuje kolektivnu intencionalnost dvaju ili više subjekata. Naš je problem, dakle, odrediti što je posebno o ljudskoj kolektivnoj intencionalnosti koja nam omogućuje stvaranje posebnih oblika društvene stvarnosti koja nadilazi opšte životinjske oblike. I vrhovni sud koji donosi odluku i čopor vukova koji love ovcu sudjeluju u kolektivnoj intencionalnosti i time manifestiraju društvene činjenice. Naše pitanje je koja je razlika između opšte klase društvenih činjenica i posebne potklase koju čine institucionalne činjenice.

Dodjeljivanje funkcije

Drugi pojam koji nam je potreban je dodjeljivanje funkcije. Opet, ljudska bića imaju sposobnost koju dijele s nekim, iako ovaj put sa ne toliko mnogo, drugih vrsta životinja, sposobnost nametanja funkcija objektima pri čemu objekti nemaju tu funkciju, tako da kažem, intrinzično (inherentno, po sebi), nego samo na temelju dodjeljivanja funkcije. Alati su očiti slučaj. Ljudi su životinje koje koriste alate *par excellence*, ali, naravno, i druge životinje imaju i alate isto tako. Dva očigledna primjera su dabrove brane i gnijezda ptica. A u nekim slučajevima životinje su čak u stanju otkriti korisne alate, kada korištenje objekta kao alata nije već programirano u životinja kao dio njihove genetske obnove. Naprimjer, pomislite na Köhlerove majmune. Dodijeljene funkcije su zavisne od posmatrača.³

Ako kombinirate ovo dvoje, kolektivnu intencionalnost i dodjeljivanje funkcije, lako je vidjeti da mogu postojati kolektivno dodijeljene funkcije. Baš kao što pojedinac može koristiti panj kao stolicu, tako grupa može koristiti veliku kladu kao klupu.

Statusne funkcije

Treća stavka koja nam je potrebna kako bi se ukazalo na prijelaz od društvenih činjenica na institucionalne činjenice je posebna vrsta dodjeljivanja funkcije gdje objekt ili osoba kojoj je dodijeljena funkcija ne može izvršiti funkciju samo po svojoj fizičkoj strukturi, već prije može izvršiti funkciju samo na temelju činjenice da postoji kolektivno dodjeljivanje određenog *statusa*, a predmet ili osoba obavlja svoju funkciju samo zbog zajedničkog prihvaćanja od zajednice da objekt ili osoba imaju potrebni status. Ova dodjeljivanja funkcije obično uzimaju oblik *X se računa kao Y*. Naprimjer, takav i takav potez u nogometnoj igri računa se / uzima se kao postizanje gola. Takav i takav skup procedura računa se / važi kao izbor za predsjednika Sjedinjenih Država. Takav i takav položaj u šahu računa se kao šah-mat. Oni pokazuju opšti oblik dodjeljivanja statusne funkcije, *X se računa kao Y* ili, tipičnije, *X se računa kao Y u kontekstu C*. U svim tim slučajevima izraz *X* identificira određena svojstva objekta ili osobe ili stanja stvari, a izraz *Y* dodjeljuje poseban status toj osobi, objektu ili stanju stvari. Ljudska bića imaju sposobnost koja, koliko ja mogu reći, ne posjeduje niti jedna životinjska vrsta, da dodjeljuje funkcije objektima tamo gdje sami

³ Zapravo mislim da su sve funkcije dodijeljene i prema tome zavisne od posmatrača, ali ta opšta tačka nije neophodna za ovaj članak; pa samo navodim očitu činjenicu da su dodijeljene funkcije zavisne od dodjeljivanja i stoga su zavisne od posmatrača.

objekti ne mogu obavljati funkciju samo po svojoj fizičkoj strukturi, već jedino zahvaljujući kolektivnom dodjeljivanju ili prihvaćanju da objekt ili osoba imaju određeni status i tim statusom neku funkciju. Očiti primjeri su novac, privatna imovina i pozicija političkog vodstva. U svakom slučaju, objekt ili osoba stječe funkciju koja se može izvršiti samo na temelju kolektivnog prihvaćanja odgovarajućeg statusa.

Volim ilustrirati razliku između statusnih funkcija i drugih vrsta funkcija sa malom usporedbom. Zamislite pleme koje gradi zid oko svoje skupine koliba i zamislite da zid zadržava članove plemena unutra i uljeze izvana, jer je teško preći zid bez dopuštenja pripadnika tog plemena. Ali zamislite da se zid raspada do tačke u kojoj nema ništa više od linije kamenja, ali ipak pretpostavimo da ljudi koji su uključeni nastavljaju – i pažljivo pogledajte ovaj rječnik – da *prepoznaju* liniju kamenja kao *granicu*. Oni prepoznaju da je ne bi *trebali da* prelaze ako nisu *ovlašteni* za to. Sada pretpostavljamo da zid, iako više nije velika fizička struktura, već samo linija kamenja, nastavlja da vrši istu funkciju koju je vršio prije, ali ovaj put ne zbog svoje fizičke strukture, već zbog činjenice da ljudi koji su uključeni i dalje prihvaćaju liniju kamenja kao da ima određeni status. Ima status granice, a ljudi se ponašaju na način koji smatraju prikladnim za nešto što oni prihvaćaju kao granicu. Linija od kamenja ima funkciju ne po svojoj fizičkoj strukturi, već je zbog kolektivnog dodjeljivanja statusa i tim statusom funkcije koja se može izvršiti samo zbog kolektivnog prihvaćanja objekta kao da ima status. Predlažem da se takve funkcije nazovu *statusnim funkcijama*.

Prijelaz od fizičke funkcije ka statusnoj funkciji može biti postupan i možda ne postoji tačna tačka na kojoj možemo reći da statusna funkcija počinje, a fizička funkcija završava. Vokabular otkriva. „Ne možete preći to“ može značiti ili: „To je previsoko“, ili: „Nije dopušteno“ (ili oboje).

Opšti logički oblik nametanja statusnih funkcija je, kao što sam rekao, *X se računa kao Y u C*, iako ću kasnije istaknuti neke iznimke.

Čini se da je ovo vrlo slab aparat kojim se konstruiraju institucionalne strukture; sigurno bi se cijela stvar mogla porušiti u bilo koje vrijeme. Kako taj aparat može uraditi toliko posla kao što on očigledno radi? Odgovor ili barem dio odgovora jest da ta struktura ima određene čisto formalne osobine koje mu daju ogroman opseg. Prvo je da se ona ponavlja neprekidno prema gore. Tako, naprimjer, kad ja kroz svoja usta proizvodim određene zvukove čineći one zvukove koji se računaju kao izgovaranje rečenica engleskog jezika; ali izgovaranje tih rečenica engleskog računa se kao davanje obećanja; i, u tom kontekstu, davanje obećanja se računa kao sklapanje

ugovora. Sklapanje takvog ugovora u tom kontekstu računa se kao oženiti se i tako dalje. Primijetite logičan oblik ovog: X_1 računa se kao Y_1 . Ali $Y_1 = X_2$ računa se kao Y_2 . I $Y_2 = X_3$ računa se kao Y_3 i tako dalje prema gore neograničeno.

Drugo, cijeli sistem djeluje lateralno i vertikalno. Dakle, ja ne posjedujem samo imovinu, već posjedujem imovinu kao građanin grada Berkeleya u opštini Alamedu u državi Kaliforniji u Sjedinjenim Američkim Državama. Zaključan u ovu institucionalnu strukturu, imam sve vrste prava i obaveza. Naprimjer, moram platiti porez svakom od ova četiri entiteta koja sam upravo naveo i sva četiri imaju obavezu pružiti mi sve vrste socijalnih usluga. Stječem različita prava i dužnosti kao vlasnik imovine, a to se povezuju s drugim društvenim institucijama.

Kada se postupak ili praksa računanja / uzimanja X kao Y regulira, onda to postaje pravilo. A pravila u obliku X se računa kao Y u C su tada konstitutivna za institucionalne strukture. Takva se pravila razlikuju od regulativnih pravila, koja su tipično u obliku „čini X “, jer regulativna pravila reguliraju aktivnosti koje mogu postojati nezavisno od pravila. Konstituirajuća pravila ne samo da reguliraju nego već konstituiraju ponašanje koje oni reguliraju, jer djelovanje u skladu s dovoljnim brojem pravila konstitutivno je za ponašanje o kojem se radi. Očigledan je kontrast između regulativnih pravila za vožnju, kao što je vožnja po desnoj strani ceste, i konstitutivnih pravila šaha. Vožnja može postojati bez pravila koja zahtijevaju desno ili lijevo; pravilo regulira prethodno postojeću aktivnost. Ali šah ne može postojati bez pravila, jer je ponašanje u skladu s (barem dovoljnim podskupom) pravilima konstitutivno za igranje šaha.

Sada želim napraviti jednu vrlo jaku tvrdnju. Institucionalna ontologija ljudske civilizacije, posebni načini na koje se ljudska institucionalna stvarnost razlikuje od društvenih struktura i ponašanja drugih životinja, stvar je statusnih funkcija nametnutih konstitutivnim pravilima i procedurama. Statusne funkcije su ljepilo koje drži ljudska društva zajedno. Nemojte misliti samo na novac, imovinu, vladu i brak nego i na nogometne utakmice, državne izbore, koktel zabave, univerzitete, korporacije, prijateljstva, zakupe, ljetne odmore, pravne akcije, novine i industrijske štrajkove. Iako ovi fenomeni pokazuju ogromnu raznolikost, njihova temeljna ontologija otkriva zajedničku strukturu. Analogija s prirodnim svijetom je očigledna. Lomače i hrđave lopate izgledaju sasvim drukčije, ali temeljni mehanizam koji ih stvara je upravo isti: oksidacija. Analogno, predsjednički izbori, bejzbolske igre i novčanice od 20 dolara izgledaju drugačije, no temeljni mehanizam koji ih proizvodi jest isti: dodjeljivanje statusnih funkcija s

njihovim pripadajućim deontologijama prema konstitutivnim pravilima. (Za koji trenutak ću reći više o deontologiji).

Sada smo blizu da bismo mogli dati privremeni odgovor na pitanje koje predstavlja naslov ovog rada: „Šta je institucija?“ Zamijenili smo to pitanje pitanjem: „Šta je institucionalna činjenica?“ I tvrdio sam da ove činjenice obično zahtijevaju strukture u obliku konstitutivnih pravila *X se računa kao Y u C* i da institucionalne činjenice postoje samo zbog kolektivnog prihvaćanja nečega što ima određeni status, gdje taj status nosi funkcije koje se ne mogu izvršavati bez kolektivnog prihvaćanja statusa. Ovo je, tvrdim, ljepilo koje drži društvo zajedno. Postoji postupan prijelaz sa neformalnih, ali prihvaćenih dodjeljivanja statusnih funkcija, do potpuno razvijenih ustanovljenih institucija s kodificiranim konstitutivnim pravilima, ali u oba slučaja prisutan je ključni element deontologije, kako ćemo vidjeti. Nadalje, pojam „kolektivnog prihvaćanja“ intendira da bude nejasan, jer moram označiti jedan kontinuum koji nevoljno ide zajedno s nekom društvenom praksom do oduševljenog prihvaćanja toga.

Kao preliminarnu formulaciju možemo zaključiti sljedeće: institucionalna činjenica je svaka činjenica koja ima logičku strukturu *X se računa kao Y u C*, pri čemu izraz *Y* dodjeljuje statusnu funkciju i (uz nekoliko izuzetaka) statusna funkcija nosi sa sobom deontologiju.⁴ Institucija je bilo koji sistem konstitutivnih pravila oblika *X se računa kao Y u C*. Nakon što institucija postane uspostavljena, ona tada pruža strukturu unutar koje se može stvoriti institucionalna činjenica.

Naš je izvorni cilj bio objasniti kako se ontologija institucija uklapa u temeljniju ontologiju fizike i hemije i to smo učinili: jedan i isti fenomen (objekt, organizam, događaj itd.) može zadovoljiti opise pod kojima je on neinstitucionalan (komad papira, ljudsko biće, niz pokreta) i opise pod kojima je institucionalan (novčanica od 20 dolara, predsjednik Sjedinjenih Država, nogometna utakmica). Jedan objekt ili drugi fenomen dio je institucionalne činjenice *pod određenim opisom tog objekta ili fenomena*.

Izostavljam ogroman broj složenosti radi jednostavnog iskazivanja golih kostiju ontologije o kojoj je riječ.

⁴ Jedna klasa izuzetaka su funkcije časnog statusa, gdje primatelj ima čast ili nečast novog statusa, ali nema stvarnih moći. Počasni stupnjevi, vitezovi, predsjedničke medalje i pobjeda na natjecanju u ljepoti su primjeri toga.

4. Statusne funkcije i deontičke moći

Kako se to ostvaruje, kako skup statusnih funkcija koje proizlaze iz sistema konstitutivnih pravila funkcionira u djelovanju društva? Bitna uloga ljudskih institucija i svrha posjedovanja institucija nije ograničavanje ljudi kao takvih, nego prije stvaranje novih vrsta odnosa moći. Ljudske institucije prije svega *omogućuju*, jer stvaraju moć, ali to je posebna vrsta moći. To je moć koja je obilježena sljedećim pojmovima: prava, dužnosti, obaveze, ovlasti, dozvole, zahtjevi i potvrde. Sve njih nazivam *deontičkim moćima*. Ono što razlikuje ljudska društva od životinjskih društava, koliko ja mogu reći, jest da su ljudska bića sposobna za deontologiju za koju nijedna druga životinja nije. Nije svaka deontička moć institucionalna, ali skoro sve institucionalne strukture su pitanja deontičke moći. Razmislite o svemu što biste mogli spomenuti – privatna imovina, vlada, ugovorni odnosi, kao i neformalni odnosi poput prijateljstva, obitelji i društvenih klubova. Sve su to pitanja prava, dužnosti, obaveza itd. To su strukture odnosa moći. Često se institucionalne činjenice razvijaju iz prirodnih činjenica. Dakle, postoji biološka porodica koja se sastoji od roditelja i njihovih bioloških potomaka. Ali ljudi su ovu biološku osnovu nametnuli prilično elaboriranom formalnom i neformalnom institucionalnom strukturom koja uključuje odgovarajuće statuse majke, oca i djece. U takozvanim „raširenim porodicama“ autoritativni odnosi i druge statusne funkcije mogu uključivati ne samo roditelje i djecu nego i druge rođake. Nadalje, s obzirom na institucionalne strukture može biti porodica s roditeljima i djecom, gdje niko nije biološki povezan ni sa kim drugim.

Ali to samo malo gura pitanje unatrag: kako tačno funkcioniraju ove funkcije relacija moći? Odgovor, koji je opet bitan za razumijevanje društva, jest da institucionalne strukture stvaraju razloge za djelovanje nezavisne od želje. Prepoznati nešto kao dužnost, obavezu ili zahtjev je već prepoznati da imate razlog za djelovanje, to što je neovisno o vašim sklonostima u ovom trenutku.

Moglo bi se činiti paradoksalnim da govorim o institucionalnim razlozima za djelovanje kao „razlozima za djelovanje nezavisnim od želja“, jer, naravno, mnogi od njih su upravo žarišta vrlo snažnih ljudskih želja. Što je više polje za ljudsku želju nego novac? Ili politička moć? Mislim da ovo pitanje podiže duboku stvar: stvaranjem institucionalne stvarnosti veoma povećavamo ljudsku moć. Stvaranjem privatnog vlasništva, vlada, brakova, tržišta dionica i univerziteta povećavamo ljudske sposobnosti za djelovanje. Ali mogućnost posjedovanja želja i njihovog zadovoljenja kroz te institucionalne strukture – naprimjer, želje da se postane bogat, da se postane predsjednik, da se stekne

doktorat, da se stekne mandat – pretpostavlja da postoji priznanje deontičkih odnosa. Bez prepoznavanja, priznavanja i prihvaćanja deontičkih odnosa vaša moć ne vrijedi ni pare. Vrijedi imati novac ili univerzitetski stupanj ili biti predsjednik Sjedinjenih Država samo ako drugi prepoznaju da posjedujete takav status i prepoznaju taj status kao to što vam daje od želje nezavisno razloge za ponašanje na određeni način. Opšta je tačka jasna: stvaranje opšteg polja razloga za djelovanje zasnovanih na želji pretpostavlja prihvaćanje sistema od želje nezavisnih razloga za djelovanje. To vrijedi i za neposredne korisnike odnosa moći (naprimjer, osoba s novcem ili osoba koja je osvojila izbore) i drugih sudionika u instituciji.

5. Jezik kao temeljna društvena institucija

Ranije sam sugerirao da je jedan od razlog zbog kojeg su tradicionalna objašnjenja institucija, onih u institucionalnoj ekonomiji i drugdje, nepotpuna taj što sva uzimaju jezik kao datost. Bitno je vidjeti egzaktno zbog čega je jezik temeljna društvena institucija kako biste mogli vidjeti logičku strukturu drugih društvenih institucija. Intuitivno je očigledno, čak i pred-teoretski, da je jezik temeljan u vrlo preciznom smislu: možete imati jezik bez novca, imovine, vlade ili braka, ali ne možete imati novac, vlasništvo, vladu ili brak bez jezika. Ono što je teže vidjeti jest konstitutivna uloga jezika u svakoj od tih društvenih institucija i, uistinu, u svim društvenim institucijama. Jezik ne samo da opisuje pred-postojeću institucionalnu stvarnost već je djelomično konstitutivan za tu stvarnost, na način na koji moram objasniti.

Čini se intuitivno ispravno reći da možete imati jezik bez novca, ali novac bez jezika ne. Ali sada moramo navesti tačno kako i zašto je jezik bitan. Opšti oblik statusnih funkcija je da nametnemo status i s njim funkciju nečemu što ne može izvršiti tu funkciju samo zbog svoje fizičke strukture. Može funkcionirati samo ako mu je dodijeljena statusna funkcija, te se u tom smislu razlikuje od ostalih alata. Razmislite o razlici između noža i novčanice od 20 dolara. Nož će sjeći samo zbog svoje fizičke strukture. Ali novčanica od 20 dolara neće kupovati samo zbog svoje fizičke strukture. Može funkcionirati samo kao novac ako se prepoznaje, prihvata i priznaje kao važeća valuta. Funkcija noža može postojati za svakoga ko je sposoban iskoristiti fiziku, ali statusna funkcija može postojati samo ako postoji kolektivna reprezentacija objekta kao da ima status koji nosi funkciju. *Statusna funkcija mora biti predstavljena kao postojeća da bi postojala uopšte, a jezik ili simbolizam neke vrste osigurava sredstva predstavljanja.* Možete istražiti fiziku objekta *X* koliko god želite, ali ne možete otčitati

statusnu funkciju kao što možete očitati fizičke funkcije, jer nema ničega fizičkog u objektu označenom izrazom *X* što bi samo po sebi donosilo statusnu funkciju. Komad papira samo je novac, čovjek je samo predsjednik, pod uvjetom da je komad papira predstavljen kao novac, a čovjek da je predstavljen kao predsjednik. Ali sada, ako postoje takve reprezentacije, mora postojati neki medij za reprezentacije, a taj je medij jezik ili simbolizam u najširem smislu. Moramo imati neka sredstva za predstavljanje činjenice da je ta stvar novac ili da je taj čovjek predsjednik kako bi ta stvar stekla status novca i taj čovjeka mogao steći status predsjednika. Nema reprezentacije, nema statusne funkcije.

Zato prelingvističke životinje ne mogu imati institucionalnu stvarnost. Moj pas ima vrlo dobro viđenje, doista puno bolje od mog. Ali ja još uvijek mogu vidjeti stvari koje on ne može vidjeti. Naprimjer, obojica možemo gledati čovjeka koji prelazi liniju noseći loptu. Ali ja vidim da čovjek postiže gol, a pas to ne može. Trebali bismo razmišljati o tome, jer to je vrlo duboka i važna tačka. Zašto je to egzaktno tako da moj pas ne može vidjeti da čovjek postiže gol? Da li njegovo gledanje nije dovoljno dobro? Pa, možemo trenirati psa da laje kad god čovjek prijeđe bijelu liniju u posjedu lopte, ali to još uvijek nije viđenje postizanja gola. Da bi vidio davanje gola, morao bi biti u stanju predstaviti što se događa kao bodovanje / davanja gola, a on to bez jezika ne može učiniti.

To također dovodi do vrlo dubokih razmatranja o ontologiji institucionalne stvarnosti i njegovom odnosu prema spoznaji. Da bismo vidjeli da čovjek postiže gol ili da bismo vidjeli da je neko predsjednik ili da bismo vidjeli da je riječ o dolarskoj novčanici, moramo razmišljati na dva različita nivoa odjednom. Moramo biti u mogućnosti gledati fizičke pokrete, ali ih vidjeti kao gol, gledati papir, ali ga vidjeti kao dolarsku novčanicu, gledati čovjeka, ali da ga vidjeti kao vođu ili kao predsjednika Sjedinjenih Država. Sada to izgleda kao da je standardni oblik *viđenja kao* onoga o čemu je raspravljao Wittgenstein i one vrste koja je zajednička u Gestalt psihologiji; ali zapravo se oštro razlikuje od njih. To uopšte nije poput nejasne patka / zec-figure koja se može vidjeti ili kao patka ili kao zec. Razlikuje se jer moramo razmišljati o nivou. Moramo misliti od sirovog (fizikalnog) nivoa do institucionalnog nivoa, a sposobnost mišljenja na različitim nivoima ulazi u stvarne kognitivne procese naše percepcije. Doslovno vidim novčanicu od 20 dolara, ne vidim samo papir. Doslovno vidim zgoditak / gol, ne vidim samo čovjeka koji nosi loptu preko linije. Ali kognitivna sposobnost da vidite ove stvari zahtijeva jezički ili simbolički kapacitet. Izraziti to vrlo grubo: nema jezika, nema statusnih funkcija. Nema statusnih funkcija, nema institucionalne deontologije.

Pokušajmo istražiti te ideje prolazeći kroz neke korake u kojima je jezik uključen u konstituiranje institucionalne stvarnosti.

Imamo sposobnost da računamo / uzimamo stvari kao da imaju određeni status, a zbog kolektivnog prihvaćanja tog statusa one mogu obavljati funkcije koje ne bi mogle izvršiti bez takvog kolektivnog prihvaćanja. Oblik kolektivnog prihvaćanja mora biti u najširem smislu jezički ili simbolički, jer nema ničega drugoga da označava nivo statusne funkcije. Nema ništa u liniji, u čovjeku, u lopti što bi se računalo kao davanje gola, osim u mjeri u kojoj smo spremni računati čovjeka s loptom koji prelazi liniju kao postizanje gola. Možemo staviti ove tačke u najopštiji oblik, rekavši da jezik obavlja barem sljedeće četiri funkcije u konstituciji institucionalnih činjenica.

Prvo, činjenica može postojati samo ako je predstavljena kao postojeća, a oblik tih predstavljanja u najširem smislu je jezički. Moram reći „u najširem smislu“, jer ne mislim da to znači da su prirodni jezici s relativnim klauzulama, ponavljajućim modalnim operatorima i kvantifikacijskim nejasnoćama opsega ključni za konstituciju institucionalne stvarnosti. Ne vjerujem da jesu. Umjesto toga, vjerujem da, osim ako životinja ne može simbolizirati nešto kao da posjeduje status, kojeg nema po svojoj fizičkoj strukturi, životinja ne može imati institucionalne činjenice i da te institucionalne činjenice zahtijevaju neki oblik simbolizacije – ono što nazivam jezikom u širem smislu. Simbolizacija mora nositi deontičke moći, jer nema ničega u čistim fizičkim činjenicama što bi samo po sebi davalo deontologiju. Nema jezika, nema deontologije.

Drugo, i to je doista posljedica prve tačke, oblici statusne funkcije gotovo su neizbježno stvar deontičkih moći. To su pitanja prava, dužnosti, obaveza, odgovornosti itd. Sada prelingvističke životinje ne mogu prepoznati deontičke moći jer bez nekih jezičkih načina predstavljanja ne mogu ih predstavljati. Dopustite mi da ovu tačku iznesem precizno koliko mogu. Životinjske skupine mogu imati alfa-mužjaka i alfa-ženku, a ostali članovi grupe mogu imati odgovarajuće odnose prema alfa-mužjaku i alfa-ženki, ali ta hijerarhija ne sastoji se od sistema prava, dužnosti, obaveza itd. Doista, izrazi „alfa-mužjak“ i „alfa-ženka“ su izumljeni od ethologa s gledišta treće osobe da bi opisali ponašanje životinja, ali životinja ne misli: „Moram prepoznati njegov autoritet jer je on alfa-mužjak.“ Ono što životinjama nedostaje je deontologija – obaveze, zahtjevi, dužnosti i sl. koji idu sa priznavanjem višeg i nižeg statusa. Da bi te obaveze, zahtjeve i dužnosti postojale, moraju biti predstavljeni u nekom jezičkom ili simboličkom obliku. I ponovo, kada je pas osposobljen da se pokorava naredbama, samo se poučava da automatski reagira na određene riječi ili druge signale.

(Usput, često pišem o životinjskim sposobnostima. Mislim da ne znamo dovoljno o životinjskim sposobnostima da bismo bili potpuno sigurni u atribute koje pravimo, a osobito za primata. Ali, i u tome je smisao, ako bi se ustanovilo da su neki od primata na našoj strani podjele, a ne na strani drugih životinja, u smislu da imaju deontičke moći i deontičke odnose, onda toliko bolje za njih. U ovom članku ja ne potvrđujem superiornost naše vrste, već pokušavam označiti konceptualnu razliku i pretpostavljam na osnovu onoga što znam da se u pitanju deontologije nalazimo na jednoj strani, a životinje su na drugoj strane linije razdvajanja.)

Treće, deontologija ima drugu naročitu osobinu. Naime, ona može nastaviti postojati nakon početnog stvaranja, pa čak i nakon što svi uključeni sudionici prestanu razmišljati o početnom stvaranju. Danas sam dao obećanje da ću učiniti nešto za vas sljedeće sedmice i ta se obaveza nastavlja čak i kad svi spavamo. Sada to može biti slučaj samo ako je ta obaveza predstavljena nekim jezičkim sredstvima. Uglavnom, može se reći: ljudska društva zahtijevaju deontologiju, i jedini način na koji to mogu imati jest jezik. Ponovimo, nema jezika, nema deontologije.

Četvrto, ključna je funkcija jezika u prepoznavanju institucije kao takve. To nije samo pojedinačni slučaj unutar institucije, da je to moja imovina, da je riječ o nogometnoj igri, nego više zbog toga što to treba biti jedan slučaj imovine ili zato što to treba biti jedan slučaj nogometne utakmice, neko mora prepoznati institucije vlasništva i nogometne igre. Gdje je institucionalna stvarnost u pitanju, pojedini slučajevi obično postoje kao takvi, jer oni predstavljaju slučajeve opšteg institucionalnog fenomena. Stoga, kako bih ja bio vlasnik određene stavke imovine ili da bih imao određeni dolarski račun, mora postojati opšta institucija privatne imovine i novca. Iznimke od toga su slučajevi u kojima se institucija stvara *de novo*. No, opšte institucije u kojima određeni slučajevi nađu svoj način postojanja mogu postojati samo u mjeri u kojoj su prepoznate i to prepoznavanje mora biti simboličko, jezičko u najopštijem smislu.

6. Koraci prema opštoj teoriji društvene ontologije.

Prihvaćamo (S ima moć (S čini A))

Želim sada razmotriti neke od daljnjih poboljšanja u teoriji institucionalne stvarnosti od objavljivanja *The Construction of Social Reality*. Želim spomenuti dva takva poboljšanja. Prvo, u izvornoj tvrdnji teorije istaknuo sam da, kako bi se statusne funkcije prepoznale, obično moraju postojati neke vrste *pokazatelja statusa*, jer nema ničega u osobi ili samom objektu što će pokazati njegov status, budući da je status samo tamo zbog kolektivnog

prihvaćanja ili prepoznavanja. Dakle, imamo policajce, uniforme, vjenčane prstenove, vjenčane listove, vozačke dozvole i pasoše, sve su to pokazatelji statusa. Mnoga društva smatraju da ne mogu postojati bez pokazatelja statusa, kao što to potvrđuje, naprimjer, izdavanje osobnih iskaznica i vozačke dozvole. Međutim, Hernando de Soto (2000) je istaknuo jednu zanimljiva činjenicu. Ponekad pokazatelji statusa koje izdaje službena agencija (gdje je agencija sama po sebi skup statusnih funkcija visokog nivoa) stječu neku vrstu vlastitog života. Kako je to tako? On naglašava da u brojnim nerazvijenim zemljama mnogi ljudi posjeduju zemlju, ali zato što nema imovinskih tapija, jer vlasnici imovine nemaju vlasničkih tapija za imovinu, zapravo su ono što bismo nazvali skvoteri / korisnici; oni nemaju statusne indikatore. To ima dvije posljedice od ogromnog društvenog značaja. Prvo, vlasti ih ne mogu oporezivati jer nisu legalno nositelji vlasništva, ali, drugo i jednako važno, ne mogu koristiti nekretninu kao kapital. Obično, kako bi se društvo razvijalo, vlasnici imovine moraju moći otići u banku i dobiti zajmove na osnovu njihove imovine kako bi mogli iskoristiti novac za ulaganje. No, u zemljama poput Egipta nemoguće je da se ogromna količina privatne imovine koristi kao kolateral za ulaganja jer se toliko te imovine drži u posjedu bez koristi od imovinskog vlasništva. Vlasnici imovine su efektivno korisnici, u smislu da ne posjeduju zakonski imovinu, iako žive u društvu gdje je njihova statusna funkcija priznata i uopšte prepoznata, pa stoga i dalje, po mom mišljenju, postoje i generiraju deontičke moći. Ali deontičke moći se zaustavljaju na mjestu gdje veće društvo zahtijeva neki službeni dokaz statusnih funkcija. Dakle, bez službene dokumentacije njima nedostaju pune deontičke moći. Kolektivno prepoznavanje nije dovoljno. Mora postojati službeno prepoznavanje od neke agencije koja je sama poduprta kolektivnim prepoznavanjem i moraju postojati indikatori statusa koje izdaje ta službena agencija.

Drugi i jednako važan napredak pokazao mi je Barry Smith. Smith je istaknuo da postoje neke institucije koje imaju ono šta on naziva „slobodno stojeći izrazi Y” gdje možete imati statusnu funkciju, ali tamo nema fizičkog objekta kojem je nametnuta statusna funkcija. Fascinantan slučaj je korporacija. Zakoni osnivanja korporacija u državi poput Kalifornije omogućuju da se statusna funkcija konstruira takoreći u zraku. Nekom vrstom performativne deklaracije nastaje korporacija, ali ne treba da postoji fizički objekt koji je korporacija. Korporacija mora imati poštansku adresu i popis službenika i dioničara i tako dalje, ali ne mora biti fizički objekt. To je slučaj kada se slijed odgovarajućih procedura računa kao stvaranje korporacije i gdje korporacija, kad je jednom stvorena, i dalje postoji, ali ne postoji ni osoba ni fizički objekt koji postaje korporacija. Nove funkcije statusa se stvaraju među ljudima – kao činovnici korporacije, dioničari i tako

dalje. Doista postoji korporacija kao Y , ali nema osobe ili fizičkog objekta X koji se računa kao Y .

Još spektakularniji primjer je novac. Paradoks mojeg objašnjenja je da je novac bio moj omiljeni primjer formule „ X se računa kao Y “, ali ja sam operirao pod pretpostavkom da je valuta na jedan ili neki drugi način bitna za novac. Naredno promišljanje mi jasno pokazuje da to nije. Možeš lako zamisliti društvo koje ima novac bez ikakve valute. I zaista, izgleda da smo uvedeni u nešto slično ovakvom pravcu korištenjem kreditnih kartica. Sve šta trebate da biste imali novac je sistem zabilježenih numeričkih vrijednosti, pri čemu svaka osoba (ili korporacija, organizacija itd.) posjeduje njemu ili njoj dodijeljeni numerički prikaz koji u bilo kojem datom trenutku izražava iznos novca koji ima, a ta osoba tada može iskoristiti taj novac kako bi kupila stvari mijenjanjem njihove numeričke vrijednosti u korist prodavatelja, pri čemu stječe nižu numeričku vrijednost, a prodavatelj stječe višu numeričku vrijednost. Novac se uobičajeno koristi u gotovini, u tom obliku ili u valuti, ali valuta nije neophodna za postojanje ili funkcioniranje novca.

Kako takve stvari mogu funkcionirati ako ne postoji fizički objekt kojem je nametnuta statusna funkcija? Odgovor je da su statusne funkcije, opštenito, pitanja deontičke moći, a u tim slučajevima, deontička moć odnosi se izravno na pojedince o kojima je riječ. Dakle, moj posjed kraljice u igri šaha nije stvar stavljanja moje prljave ruke na fizički objekt, to je pitanje moje sposobnosti kretanja unutar formalnog sistema (a formalni sistem je „šahovska ploča“, iako ne mora postojati fizički šahovska ploča) u odnosu na druge figure. Slično tome, to da imam hiljadu dolara nije stvar mojeg držanja svežnja novčanica u mojoj ruci, nego da imam određene deontičke moći. Sada imam pravo, tj. *moć*, kupiti stvari koje ne bih imao ako nemam novca. U takvim slučajevima pravi nositelj deontologije je sudionik u gospodarskim transakcijama i igrač u igri. Fizički objekti, kao što su figure šaha i dolarske novčanice, samo su markeri za količinu deontičke moći koju igrači imaju.

U početnom dijelu knjige *The Construction of Social Reality* rekao sam da je osnovni oblik institucionalne činjenice bio X se računa kao Y u C i da je to bio oblik konstitutivnog pravila što nam omogućuje stvaranje institucionalnih činjenica. Ali kasnija formulacija koju sam dao u knjizi daje nam mnogo opštenitije objašnjenje. Rekao sam da je temeljni operator stvaranja moći u društvu *Prihvćamo* (S ima moć (S čini A)) i da bismo mogli razmišljati o različitim oblicima moći kao o različitim Booleovim operacijama na temeljnoj strukturi, pa tako, naprimjer, neka obaveza ima negativnu moć. Šta je onda, egzaktno, odnos između dvije formule X se računa kao Y u C i *Prihvćamo* (S ima moć (S čini A))? Odgovor je, naravno,

da ne prihvaćamo samo da neko ima moć, nego prihvaćamo da ima moć na temelju svog institucionalnog statusa. Naprimjer, zadovoljavanje određenih uvjeta čini od nekog predsjednika Sjedinjenih Država. Ovo je primjer formule *X se računa kao Y u C*. Ali jednom kad prihvatimo da je neko predsjednik SAD-a, onda prihvaćamo da ima moć da uradi određene stvari. On ima pozitivnu moć zapovijedanja oružanim snagama i on ima negativnu moć, tj. obavezu, da podnese izvještaj o stanju u državi. On ima *pravo* da zapovijeda oružanim snagama i ima *dužnost* da podnese izvještaj. U ovom slučaju prihvaćamo da *S* ima moć (*S* čini *A*) jer $S = X$, a već smo prihvatili da se *X* računa / prihvaća kao *Y*, a statusna funkcija *Y* nosi sa sobom priznate deontičke moći.

Nastavljajući s primjerom korporacije, možemo reći da nešto tako i tako računa se kao predsjednik korporacije, a takvi i takvi ljudi računaju se kao dioničari. Ovo je primjer formulacije *X se računa kao Y u C*, ali, naravno, cijeli smisao činjenja toga je da im se daju moći, dužnosti, prava, odgovornosti itd. Oni zatim oprimiruju *Prihvaćamo (S ima moć (S čini A))*. Ali, ponavljam ranije navedeni smisao: sama korporacija nije istovjetna bilo kojem fizičkom objektu ili bilo kojoj osobi ili skupini osoba. Korporacija je, takoreći, stvorena ni iz čega. Predsjednik je predsjednik korporacije, ali nije identičan s korporacijom. Razlozi za to su poznati. Stvaranjem tzv. „fiktivne osobe“ možemo stvoriti entitet koji je sposoban za ulazak u ugovorne veze i sposoban za kupnju i prodaju, stvaranje profita i nastale dugove za koje je odgovoran. Ali službenici i dioničari nisu osobno odgovorni za dugove korporacije. Ovo je važan proboj u ljudskom mišljenju. Dakle, u čemu je vrijednost korporacije kad je osnujemo? Nije u tome da postoji neko *X* koje se uzima kao korporacija, nego prije da postoji skupina ljudi koji su uključeni u pravne odnose, dakle, nešto tako i tako se računa kao predsjednik korporacije, nešto tako i tako se računa / prihvaća kao dioničar u korporaciji itd., ali tamo ne postoji ništa šta se treba smatrati samom korporacijom, jer jedan od razloga ustanovljenja korporacije bio je stvoriti skup odnosa moći, a da ne moraju imati prateće obaveze koje obično idu s tim relacijama moći kada su dodijeljene stvarnim ljudskim pojedincima.

Smatram izum korporacije s ograničenom odgovornošću poput izuma knjigovodstva s dvostrukim ulaskom, univerzitetima, muzejima i novcem, kao jedan od uistinu velikih napredaka u ljudskoj civilizaciji. Ali najveći napredak svega je izum statusnih funkcija, od kojih su to samo slučajevi. Uopšte nije potrebno da postoje statusne funkcije. Ne-ljudske životinje ne čini se da ih imaju. Ali bez njih je ljudska civilizacija, kako to mislimo, nemoguća.

7. Različite vrste „institucija“

Nisam pokušavao analizirati uobičajenu uporabu riječi „ustanova“. Nije me briga da li moje objašnjenje institucionalne stvarnosti i institucionalnih činjenica odgovara onoj običnoj upotrebi. Ja sam mnogo više zainteresiran za otkrivanje temeljnog ljepila koje drži ljudska društva zajedno. Ali razmotrimo neke druge stvari koje se mogu smatrati institucijama.

Rekao sam da je činjenica da sam američki državljanin institucionalna činjenica, ali šta je sa činjenicom da je danas 15. juli 2004? Je li to institucionalna činjenica? Šta ovo pitanje pokreće? Barem ovoliko. Da li identificiranje nečega što se označava 15. julom 2004. kolektivno dodjeljuje statusnu funkciju koja nosi s njom deontologiju? Za tako konstruirano pitanje odgovor je ne. U mojoj kulturi nema deontologije koja je povezana sa činjenicom da je danas 15. juli. U tom smislu „15. juli 2004.“ razlikuje se od Božića, Dana zahvalnosti ili u Francuskoj od 14. jula. Svaki od tih datuma posjeduje deontologiju. Ako je to, naprimjer, Božić, onda ja *imam pravo* na slobodan dan i kolektivna intencionalnost u mojoj zajednici podržava mene u ovom pravu. Mogli bismo lako zamisliti neku podgrupu za koju bi 15. juli bio institucionalna činjenica, ali trenutno nisam u takvoj podskupini.

Mislim da postoji smisao riječi „institucija“ po kojem su kršćanski kalendar ili kalendar Maja vrsta institucije (oba su bila, nakon svega, *ustanovljena*), ali to nije vrsta institucije koju pokušavam da analiziram. Kalendar je prije verbalni sistem za imenovanje jedinica vremena – dana, mjeseci i godina – i ukazuje na njihove odnose. Slično je sa drugim verbalnim sistemima. Različita društva imaju različite vokabulare za boju, ali to ne pretvara činjenicu da je tkanina ispred mene purpurno crvena u neku institucionalnu činjenicu. Slične primjedbe bi se mogle napraviti i o sistemima za težinu i mjerenja. Činjenica da težim 160 funti je ista činjenica kao činjenica da sam težak 72 kilograma, iako se ta ista činjenica može navesti pomoću različitih sistema za mjerenje težine.

Zanimljiviji su mi oni slučajevi gdje su činjenice o kojima je riječ na granici da budu institucionalne. Mislim da je činjenica da je neko moj prijatelj institucionalna činjenica, jer prijateljstvo nosi *kolektivno prepoznate* obaveze, prava i odgovornosti. Ali kako sa činjenicom da je neko pijanac, glupak, intelektualac ili neostvorena osoba? Jesu li to institucionalni koncepti i odgovarajući termini za institucionalne činjenice? Prema tome kako ja koristim ove izraze nisu, jer ne postoji kolektivno priznata deontologija koja ide s njima. Naravno, ako zakon utvrdi kriterije prema kojima je neko certificirani pijanac i nametne kazne, kao i naknadu za taj status, onda biti pijanac postaje statusna funkcija. *X* se računa kao *Y*. I, opet, mogu lično

osjećati da kao intelektualac imam određene obaveze, ali to još uvijek nije institucionalni fenomeni osim ako ne postoji neko kolektivno prepoznavanje tih obaveza. Kada sam na jednom predavanju istaknuo da biti glupan nije statusna funkcija, jedan od mojih učenika rekao mi je da u njegovoj srednjoj školi to definitivno jeste slučaj, jer se od njega, kao od razrednog glupana, očekivalo da pomaže drugim studentima sa njihovim zadaćama. Bio je pod određenom vrstom kolektivno prepoznatih obaveza.

Druga vrsta „institucije“ koju ne pokušavam opisati jesu masivni oblici ljudske prakse oko određenih tema koje kao takve ne nose deontologiju. Tako, naprimjer, postoji niz praksi koje idu uz ono šta nazivamo „znanost“ ili „religija“ ili „obrazovanje“. Da li te prakse pretvaraju znanost, religiju i obrazovanje u institucije? Pa, u svakom slučaju koristimo instituciju kao tehnički termin i slobodno nam je ako želimo nazvati njih institucijom, ali mislim da je vrlo važno da ne pobrkamo znanost, obrazovanje i religiju s takvim stvarima kao što su novac, imovina, vlada i brak. Unutar takvih ogromnih ljudskih praksi kao što su znanost, religija i obrazovanje doista postoje institucije. Tako je, naprimjer, Nacionalna fondacija za znanost institucija, kao i Univerzitet u Kaliforniji ili Rimokatolička crkva. A da je Jones znanstvenik, Smith profesor i Brown svećenik sve su institucionalne činjenice. Zašto onda to nisu znanost, religija i obrazovne institucije? Pitati za neku riječ *W*, da li *W* imenuje neku instituciju? znači pitati barem sljedeće:

1. Je li *W* definiran nekim skupom konstitutivnih pravila?
2. Da li ta pravila određuju statusne funkcije koje su ustvari kolektivno prepoznate i prihvaćene?
3. Jesu li te statusne funkcije izvršive samo na temelju kolektivnog prepoznavanja i prihvaćanja, a ne na temelju svojstava nezavisnih od posmatrača za samu situaciju?
4. Da li funkcije statusa nose prepoznate i prihvaćene deontičke moći?

Tako konstruirana, „Nacionalna fondacija za znanost“ imenuje jednu instituciju. „Znanost“ ne. Pravila znanstvene metode, ako postoje, regulativna su i nekonstitutivna. Ona su osmišljena kako bi se povećala vjerojatnost otkrivanja istine, a ne da stvore statusne funkcije s deontičkim moćima. Sve to je u skladu s činjenicom da, kad se u mojoj supkulturi kaže da je neko „znanstvenik“, znači iznijeti institucionalnu činjenicu jer to dodjeljuje status *Y*, na temelju ispunjenja određenih *X* kriterija, koji nose određena prava i odgovornosti, više ili manje specifičnu deontologiju.

Kao što sam već rekao, ne zanima me hoćemo li koristiti riječ „institucija“ i za one postupke čija imena određuju institucionalnu deontologiju i one koje ne, ali je ključno naglasiti važnu temeljnu ideju: mi treba označiti one činjenice koje nose deontologiju jer one su ljepilo koje drži društvo zajedno.

8. Neki mogući nesporazumi

Svaka akademska disciplina ima svoj stil, skup pozadinskih praksi i navika. Mi ih utvuljujemo u naše studente i oni se prenose većinom nesvjesno, iz generacije u generaciju. Postoje određene posebnosti kognitivnog stila ekonomije kao discipline na koju želim obratiti pozornost. Mislim da su to vjerojatno, uopšte, vrlo moćni intelektualni resursi, ali oni također mogu spriječiti razumijevanje kada smo uključeni u vrstu interdisciplinarnе vježbe u kojoj trenutno sudjelujem.

Modeli i teorije

Ekonomisti obično vjeruju u modele. Prema mom iskustvu u bavljenju ekonomistima, oni često govore o „vašem modelu“ kao da ne pokušavamo dati činjenično preciznu teoriju o stvarnom svijetu, već izgraditi model. I doista, naravno, u klasičnoj ekonomskoj teoriji obično se konstruiraju modeli. Neko pravi skup pretpostavki o poduzetnicima koji pokušavaju maksimizirati dobit i potrošačima koji pokušavaju maksimizirati korist, naprimjer, a potom deducira neke zaključke. U mjeri u kojoj su pretpostavke istinite zaključci će biti potkrijepljeni. U onoj mjeri u kojoj su pretpostavke samo djelomično istinite ili dopuštaju sve vrste izuzetaka i interferencije izvan pretpostavki, tada će primjenjivost modela u stvarnom svijetu u tom smislu biti ograničena. Ekonomisti opštenito nisu zabrinuti ovim ograničenjima, jer misle da, dok god model ima važne prediktivne moći, ne trebamo se brinuti o tome je li to doslovno istinito u svojim pojedinostima.

Ovaj metodološki pristup može biti koristan za mnoge svrhe, ali je onemogućio razumijevanje mojih vlastitih stavova. Ja ne pokušavam izgraditi model; pokušavam unaprijediti teoriju koja navodi važan skup činjenica o tome kako zapravo djeluje društvo. Baš kao kad kažem da imam dva palca: ta izjava nije „model“ moje anatomije, nego doslovna tvrdnja o činjenicama; pa kad kažem institucije generiraju statusne funkcije, to nije model, nego, ako sam u pravu, to je istinita tvrdnja o činjenici. To nije slučaj izgradnje modela koji zanemaruje sve vrste kompliciranih pojedinosti.

Misaoni eksperimenti

Ekonomisti, prema mom iskustvu, uglavnom brkaju misaone eksperimente s empirijskim hipotezama. Evo primjera koji se iznova i iznova pojavljuje. Istaknuo sam da postoje razlozi za djelovanje koji su nezavisni o želje. Klasičan slučaj toga je obećanje: kad dajem obećanje da ću nešto učiniti, imam razlog za to koji je nezavisan o mojim željama. Kad to istaknem, ekonomisti često kažu: „Da, ali imate razne razborite razloge zašto biste održali svoje obećanje; ako ne biste, ljudi ne bi imali povjerenja u vas itd.“ To su poznati argumenti u filozofiji, ali oni promašuju smisao. Jedan od načina da vidite da promašuju smisao jest da se konstruira jedan misaoni eksperiment. Oduzmite bonitetne razloge pa se zapitajte imam li još uvijek razlog za održavanje obećanja. Odgovor nije empirijska hipoteza o tome kako bih se ponašao u određenoj situaciji, već je to misaoni eksperiment koji se temelji na konceptualnoj razlici između mojih razboritih razloga za djelovanje i obaveza nezavisnih od želje koje prepoznajem kad prepoznam nešto kao takvo obećanje koje sam dao. Bitno je da ja nisam napravio empirijsko predviđanje o tome kako bih se zapravo ponašao pod određenim okolnostima, već dajem konceptualnu analizu u kojoj je pojam razboritog razloga drugačiji koncept od koncepta razloga nezavisnog od želje. Koncept obećanja, po svojoj samoj definiciji, sadrži koncept razloga neovisnog od želje. Prepoznati nešto kao valjano obećanje jeste prepoznati ga kao stvaranje obaveze, a takve obaveze su razlozi za djelovanje koji su nezavisni od želje.

Metodološki individualizam

Čini mi se da postoji određena količina zbrke koja okružuje pojam „metodološkog individualizma“. Ne ulazeći u previše pojedinosti, želim navesti precizan smisao u kojem su stavovi zagovarani u ovom članku u skladu s metodološkim individualizmom. Smisao u kojem su moji pogledi metodološki individualisti jest da svaka od posmatrača nezavisna mentalna stvarnost mora postojati u duhovima pojedinačnih ljudskih bića. Ne postoji takva stvar kao grupni duh ili svjetska duša ili hegelijanski Apsolut, od kojih su naši pojedini duhovi samo fragmenti. Drugi način stavljanja ove tačke, u svjetlu razlika učinjenih u ovom članku, jeste da se kaže da je svaka intencionalnost neovisna od posmatrača u duhu pojedinačnih ljudskih bića. Želim da se taj smisao „metodološkog individualizma“ čini sasvim nekontroverznim. To je savršeno u skladu s idejom da postoje predikati istiniti za društvene kolektive koji nisu ni na koji očigledan način istiniti za individue. Tako, naprimjer, ako kažem da vlada Sjedinjenih Država ima ogroman godišnji deficit, ta tvrdnja ima utjecaj na ponašanje pojedinaca, ali

nisu pojedinci oni koji imaju „ogroman godišnji deficit“. Druga stvar koju mi ova definicija metodološkog individualizma omogućava jeste da izbjegnem ono što se tiče „eksternalizama“ u filozofiji duha. Zapravo mislim da su mentalna stanja u cijelosti u glavi, ali mnogi suvremeni filozofi misle da sadržaj mentalnih stanja nije u glavi, već uključuje, naprimjer, uzročne odnose prema stvarnom svijetu i okolnom društvu. Ne mislim da su ta stajališta istinita, ali ih ne moram opovrgnuti u svrhu ovog istraživanja. Ja jednostavno inzistiram da je svaka mentalna stvarnost u duhovima pojedinaca. Ovo je u skladu s teorijom koja kaže da je mentalni sadržaj i stoga duhovi nisu u glavi, iako mislim da je teorija lažna.

9. Zaključak

Sada sam ponudio barem preliminarne odgovore na pitanja postavljena na početku ovog članka. Uz rizik od ponavljanja navest ću ih:

Što je institucija? Institucija je kolektivno prihvaćeni sistem pravila (procedura, praksi) koji nam omogućuje stvaranje institucionalnih činjenica. Ova pravila obično imaju oblik *X se računa kao Y u C*, gdje je nekom objektu, osobi ili stanju stvari *X* dodijeljen poseban status, status *Y*, tako da novi status omogućuje osobi i objektu da obavljaju funkcije koje ne bi mogli obavljati isključivo na temelju svoje fizičke strukture, nego zahtijevaju kao nužan uvjet dodjeljivanje statusa. Stvaranje institucionalne činjenice je, dakle, kolektivno dodjeljivanje statusne funkcije. Tipična tačka stvaranja institucionalnih činjenica dodjeljivanjem statusnih funkcija jest stvaranje deontičkih moći. Dakle, obično kad dodijelimo statusnu funkciju *Y* nekom objektu ili osobi *X* stvorili smo situaciju u kojoj prihvaćamo da je osoba *S* koja stoji u odgovarajućem odnosu s *X* je takva da (*S* ima moć (*S* čini *A*)). Cijela analiza tada nam daje sistematski skup odnosa između kolektivne intencionalnosti, dodjeljivanja funkcije, dodjeljivanja statusnih funkcija, konstitutivnih pravila, institucionalnih činjenica i deontičkih moći.

Teorija institucija u ovom članku je jako puno u razvijanju, kao i raniji rad na kojem se temelji. Vidim teoriju institucija kao još uvijek u njenom djetinjstvu. (Možda više nije u ranom djetinjstvu, ali je još u djetinjstvu.) Dvije metodološke lekcije za svakoga ko je želi nastaviti dalje: prvo, budući da je institucionalna ontologija subjektivna, ona se mora uvijek ispitivati sa stanovišta prve osobe. Institucionalne činjenice postoje samo sa stanovišta sudionika i zbog toga nema vanjskih funkcionalističkih ili biheviorističkih analiza koje bi bile adekvatne za njeno objašnjenje. Morate biti u stanju

misliti sebe u instituciji kako biste je razumjeli. Drugo, posljedica ove analize je da društvo ima logičku strukturu. Drugi dijelovi prirode – planetarni sistem, mitozu i replikaciju DNA, naprimjer – nemaju logičke strukture. Teorije o takvim dijelovima prirode imaju logičke strukture, ali ne i samu prirodu. Ali društvo se sastoji dijelom od reprezentacija i te reprezentacije imaju logičke strukture. Svaka adekvatna teorija o takvim pojavama mora sadržavati logičku analizu njihovih struktura.

Literatura

1. De Soto, Hernando (2000) *The Mystery of Capital: Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else*, Basic Books, New York.
2. Pollack (ur.) *Intentions in Communication*, MIT Press, reprinted in, Cambridge, MA.
3. Robbins, Lionel (1935) *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science*, 2nd edn, Macmillan, London.
4. Searle, John R. (1995) *The Construction of Social Reality*, Allen Lane, London.
5. Searle, John R. (2001) *Rationality in Action*, Cambridge, MIT Press, MA.
6. Searle, John R. (1990) „Collective Intentions and Actions“, in: Cohen, P., Morgan, J., M. E.
7. Searle, John R. (2002) *Consciousness and Language*, Cambridge University Press, Cambridge, str. 80–105.

Preveo s engleskog: Nijaz Ibrulj